

Dwingeloo, Kerkpad
(Gemeente Westerveld, Dr.)
Inventariserend Veldonderzoek
d.m.v. Proefsleuven (IVO-P)
Definitief
Steekproefrapport 2025-10/02

Dwingeloo, Kerkpad
(Gemeente Westerveld, Dr.)
Inventariserend Veldonderzoek
d.m.v. Proefsleuven (IVO-P)
Definitief
Steekproefrapport 2025-10/02

Dwingeloo, Kerkpad
(Gemeente Westerveld, Dr.)
Inventariserend Veldonderzoek
d.m.v. Proefsleuven (IVO-P)

Een onderzoek in opdracht van
Bügel Hajema

Steekproefrapport 2025-10/02
ISSN 1871-269X
Status: Definitief

Auteur(s): [REDACTED]
(Senior KNA-archeoloog, actorreg.nr 72840015)

Autorisatie: [REDACTED] (Senior KNA-
archeoloog/prospector, actorreg.nr. 97236416)

Goedgekeurd door de bevoegde overheid
gemeente Westerveld
d.d. 5 januari 2026

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie (KNA) 4.2/ SIKB-BRL
4000, voor dit onderzoek protocol 4003.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, 13 januari 2026

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
adres Hooiweg 5, 9801 AJ Zuidhorn
telefoon 050 – 5779784
internet www.desteeckproef.nl
e-mail info@desteeckproef.nl
kvk 02067214

Inhoudsopgave

Samenvatting

Administratieve gegevens van het plangebied

1.	Inleiding (KNA 4.2: LS01)	1
1.1	Recapitulatie onderzoeksvragen PvE	2
1.2	Locatie (KNA 4: LS01, LS02)	3
2.	Vooronderzoek (KNA 4.2: LS06)	4
2.1	Fysische geografie (KNA 4.2: LS04)	4
2.2	Archeologie (KNA 4.2: LS04)	5
2.3	Historische geografie (KNA 4.2: LS03)	9
2.4	Archeologische verwachting (KNA 4.2: LS05; Rap 2022)	10
3.	Veldwerk (KNA 4.2: VS01 en VS08)	12
4.	Resultaten (KNA 4.2: VS05, VS05 OS11, OS14, OS15, OS16, SP02)	14
4.1	Bodemopbouw	15
4.2	Sporen	16
4.3	Vondstmateriaal	18
4.4	Waardestelling (KNA 4.2: VS06)	18
5.	Conclusie (KNA 4.2: VS05; VS06 en VS07)	20
5.1	Beantwoording onderzoeksvragen	20
5.2	Advies (KNA 4.2: VS07)	22

Literatuurlijst

Lijst van figuren en tabellen

Appendix I:	Archeologische periodes
Appendix II:	Alle Sporenkaart
Appendix III:	Sporenlijst

Samenvatting

In opdracht van Bügel Hajema is in het plangebied Kerkpad te Dwingeloo, gemeente Westerveld, provincie Drenthe, een inventariserend veldonderzoek proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd. Doel van het onderzoek was het vaststellen of een archeologische vindplaats aanwezig is en of deze behoudenswaardig is.

In het plangebied is onder de bouwvoor een verstoorde zandlaag aangetroffen, met daaronder een verrommeld esdek en tot slot een C-horizont. Alleen in proefsleuf 6 is nog een intact esdek met daaronder een ten dele intacte podzolbodem aanwezig. De archeologische sporen tekenen zich af in de top van de C-horizont. In het plangebied zijn voornamelijk recente verstoringen en (sub)recente sporen gevonden. Echter, in het zuiden en zuidwesten zijn twee paalgaten en vier greppels aangetroffen. Aangezien geen vondsten zijn gedaan kunnen deze sporen niet gedateerd worden. Er zijn geen aanwijzingen dat deze sporen aansluiten bij het middeleeuwse nederzettingsterrein dat ten zuiden van het plangebied is aangetroffen.

Selectieadvies [REDACTED] (senior KNA-archeoloog)

De bodem is op de meeste plekken verstoord tot in de C-horizont, waarbij voornamelijk recente verstoringen en (sub)recente sporen in het vlak zichtbaar waren. Alleen in het zuiden en zuidoosten van het plangebied zijn twee paalsporen en vier greppels aangetroffen, die vanwege het gebrek aan vondstmateriaal niet konden worden gedateerd. Daarnaast is het zuidwestelijke deel van het plangebied aanzienlijk verstoord door boomwortels. Alleen in het uiterste zuiden, ter hoogte van S15-17, is mogelijk nog een zeer klein oppervlakte met een intact sporenniveau en sporen aanwezig. Er zijn geen aanwijzingen dat deze sporen aansluiten bij het middeleeuwse nederzettingsterrein dat ten zuiden van het plangebied is aangetroffen. Gezien de mate van verstoring, het gebrek aan vondsten en beperkte aantal sporen is er geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats in het plangebied. Geadviseerd wordt om het plangebied wat betreft archeologie vrij te geven voor de voorgenomen gebiedsontwikkeling. Het is aan de gemeente Westerveld dit advies al dan niet over te nemen.

In alle gevallen blijft onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk archeologische vondsten worden gedaan en/of archeologische grondsporen worden aangetroffen, hier direct melding van dient te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Westerveld.

Reactie bevoegde overheid

Namens de bevoegde overheid, gemeente Westerveld, heeft [REDACTED], regioarcheoloog bij Het Oversticht, op 5 januari 2026 kennisgegeven akkoord te zijn met het bovenstaande selectieadvies en deze over te nemen.

Administratieve gegevens van het plangebied

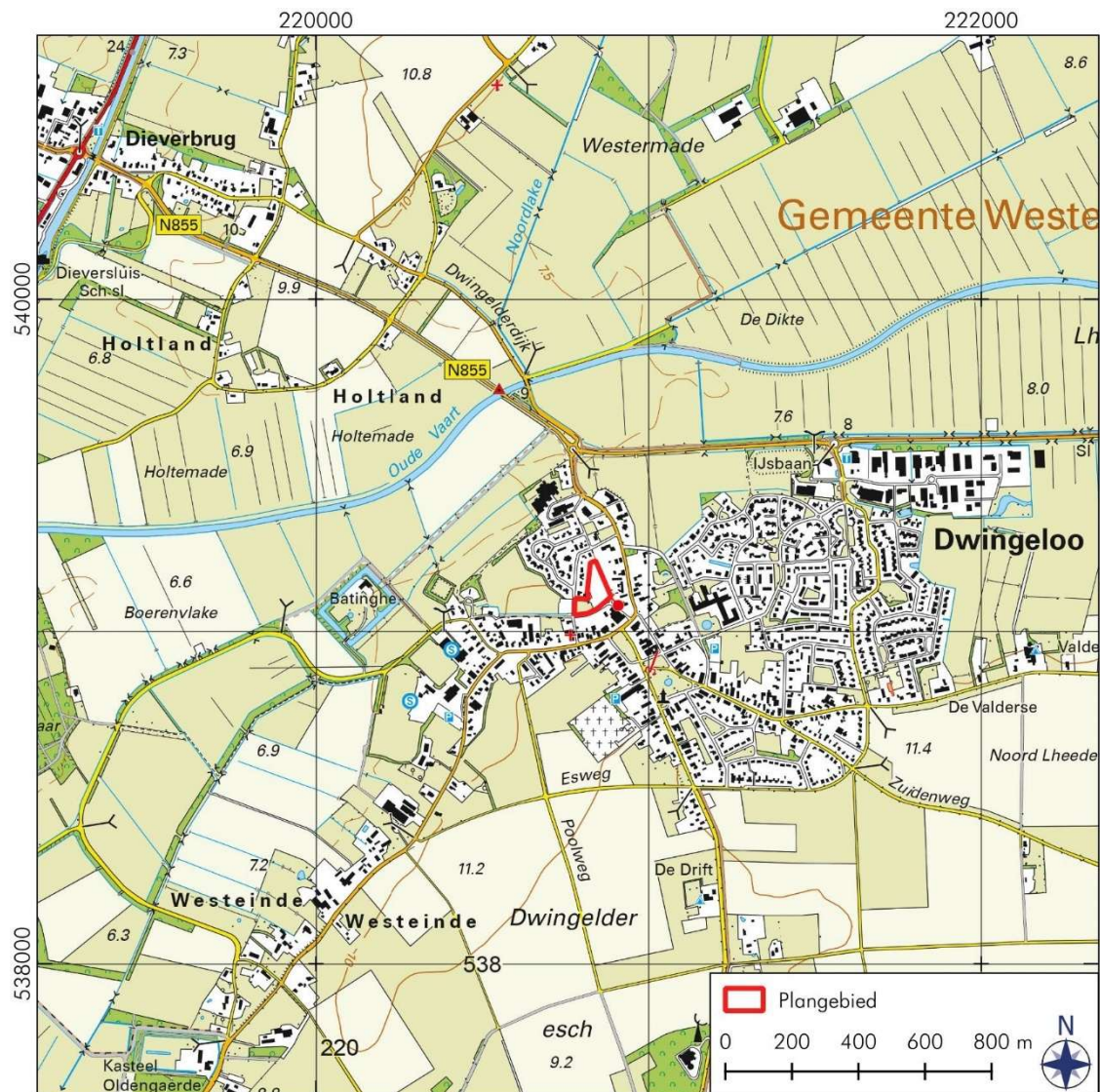
Soort Onderzoek	Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. Proefsleuven (IVO-P)
Provincie	Drenthe
Gemeente	Westerveld
Plaats	Dwingeloo
Toponiem	Kerkpad
Centrumcoördinaten	220.845 / 539.110
Oppervlakte van het plangebied	Circa 0,85 hectare
Oppervlakte proefsleuven	Circa 940 vierkante meter
Bevoegde overheid	Gemeente Westerveld
Opdrachtgever	Bügel Hajema
OM-nummer	5847904001
Bestemmingsplannen	Dwingeloo (2018): "Waarde – Archeologie 2"
Archeoregio:	Drents zandgebied
ISSNnr.	1871-269X
Uitvoerder	De Steekproef BV
Steekproef projectcode	2025-10/02
NAP-hoogte maaiveld	9,5 – 10,5 meter +NAP
Huidig grondgebruik	Grasveld
Uitvoering veldwerk	21 en 22 oktober 2025
Beheer en plaats van documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) / DANS / Depot Nuis

1. Inleiding (KNA 4.2: LS01)

In opdracht van Bügel Hajema is in het plangebied Kerkpad te Dwingeloo, gemeente Westerveld, provincie Drenthe, een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd (Figuur 1). De aanleiding voor het archeologisch onderzoek aan het Kerkpad is de voorgenomen woningbouwontwikkeling. De ondergrondse graafwerkzaamheden voor onder meer de funderingen vormen een bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem.

In juni 2025 is een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (d.m.v. boringen) voor het plangebied uitgevoerd om de bekende archeologische waarden te inventariseren, de archeologische verwachting te specificeren en deze te toetsen (Zanting 2025). Uit het bureau- en veldonderzoek blijkt dat in het plangebied archeologische resten aanwezig kunnen zijn vanaf de steentijd. Het plangebied is namelijk gelegen op een uiteinde van een plateau-achtige grondmorenerug, die het grootste deel van de geschiedenis hoog en droog genoeg gelegen was om te bewonen. De vondsten in de nabije omgeving dateren voornamelijk uit de bronstijd, ijzertijd en middeleeuwen. Circa 20 meter ten zuiden van het plangebied zijn huisplattegronden uit de middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen, en tijdens dat onderzoek kon geen begrenzing van de vindplaats worden vastgesteld (De Roller & De Wit 2020). Deze zou door kunnen lopen in het huidige plangebied. Het Oversticht (archeologisch adviseur van de bevoegde overheid) onderschrijft de hoge archeologische verwachting van het plangebied. Het vervolgadvis van het bureau- en veldonderzoek, een archeologisch proefsleuvenonderzoek om vast te stellen of een archeologische vindplaats aanwezig is, werd overgenomen door de bevoegde overheid (24 juni 2025).

Het doel van het archeologische proefsleuvenonderzoek is om te bepalen of er een archeologische vindplaats aanwezig is, wat de eventuele begrenzing daarvan is en of deze behoudenswaardig is. Indien een vindplaats aanwezig is dan wordt de behoudenswaardigheid hiervan bepaald door middel van een scoretabel. In de scoretabel wordt de vindplaats gewaardeerd op belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Hiervoor werd een oppervlakte van ruim 11 procent onderzocht. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van circa 0,85 hectare, hiervan is 940 vierkante meter onderzocht door middel van zeven proefsleuven. Het veldwerk uitgevoerd conform het PvE en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.2.

Figuur 1: Dwingeloo, Kerkpad: Topografische ligging van het plangebied. Bron: PDok.

1.1 Recapitulatie onderzoeksvragen PvE

Het doel van het archeologisch proefsleuvenonderzoek, zoals vastgelegd in het Programma van Eisen (PvE; Kaal 2025) was het bepalen of er archeologische waarden aanwezig zijn in het plangebied, en om deze vervolgens vast te leggen, te begrenzen en te beoordelen of deze behoudenswaardig zijn. Ten behoeve van dit doel zijn zeven onderzoeksvragen opgesteld. Aan het einde van dit rapport (Hoofdstuk 5.1) worden de onderzoeksvragen, zo goed mogelijk, beantwoord.

1. *Wat is de opbouw en gaafheid van de bodem in het plangebied?*
2. *Zijn er nog intacte archeologische sporen aanwezig? En zo ja wat is de aard, gaafheid en ouderdom van de sporen; zijn er structuren te herkennen?*
3. *Zijn er nog archeologische vondsten aanwezig? Zo ja, wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*
4. *Is er sprake van een behoudenswaardige vindplaats in het plangebied en waar blijkt dit uit?*

5. Wat is de (horizontale en verticale) begrenzing van de eventueel aanwezige vindplaats(en)?
6. Aan de beantwoording van welke NOaA 2.0-onderzoeksvragen kan dit onderzoek een bijdrage leveren? Wat is deze bijdrage, per onderzoeksthema (zie paragraaf 5.2)?
7. Indien geen archeologische resten worden aangetroffen, hoe kan dit worden verklaard?

1.2 Locatie (KNA 4: LS01, LS02)

Het plangebied ligt in het westen van de bebouwde kern van Dwingeloo, direct ten westen van de Sint-Nicolaaskerk (Figuur 1). Het plangebied is ingesloten door het Kerkpad, Bruges, en woonpercelen. Het plangebied bestaat ten tijde van het onderzoek uit twee grasvelden, die van elkaar worden gescheiden door een wandelpad. Het plangebied wordt omgeven door de bebouwde kom van Dwingeloo.

Rondom het plangebied zijn veel kabels en leidingen gelegen, voornamelijk onder en langs de wegen (Figuur 2; KLIC-melding 25G0735669). Ook lopen er enkele kabels en leidingen door het plangebied. Door het kleine perceel in het zuidwesten van het plangebied loopt een telecommunicatiekabel (groene lijn), waterleiding (blauwe lijn) en elektriciteitskabel (donkerrode lijn). Door de zuidelijke en oostelijke hoek van het grote perceel lopen telecommunicatiekabels en een waterleiding.

Figuur 2: Dwingeloo, Kerkpad: Luchtfoto met KLIC-melding (25G0735669). Bron: Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDOK).

2. Vooronderzoek (KNA 4.2: LS06)

Het vooronderzoek voor het proefsleuvenonderzoek in plangebied Kerkpad te Dwingeloo bestond uit een archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek (Zanting 2025) en het Programma van Eisen dat is opgesteld voorafgaand aan het onderzoek (Kaal 2025). De overgenomen gegevens uit deze onderzoeken zijn cursief weergegeven. De gebruikte bronnen voor het bureauonderzoek zijn opgenomen in de literatuurlijst aan het einde van het rapport. Voor de archeologische periode-indeling wordt verwezen naar Appendix I.

2.1 Fysische geografie (KNA 4.2: LS04)

“Dwingeloo ligt in een keileemgebied in het Drentse zandgebied. Het noordelijke deel van het plangebied ligt van oorsprong in een pleistoceen dekzandgebied en het zuidelijke deel ligt op een glaciale rug. In het dekzandlandschap konden tijdens het paleolithicum en mesolithicum (zie Appendix I voor dateringen) jager-verzamelaars leven. Met name de hogere zandkoppen en zandruggen waren aantrekkelijke locaties voor (tijdelijke) kampen van deze jager-verzamelaars.

Als gevolg van de opwarming van de aarde tijdens het holocene steeg de zeespiegel geleidelijk waardoor de kustlijn meer landinwaarts bewoog. Vanuit de beekdalen breidde het veen zich uit tot rondom het plangebied. Rond 500 vC werd het westelijke deel van het plangebied onderdeel van het veenlandschap (500 vC). In 2000 nC is het veen weer uit het plangebied verdwenen door ontginningen in de voorgaande eeuwen.

Volgens de beleidskaarten is in het plangebied een esdek aanwezig. Esdekken zijn zeer oude cultuurlagen die door menselijke activiteit als (plaggen)bemesting zijn ontstaan. De bodem in het plangebied is door de bebouwing eromheen niet gekarteerd. De bodem direct ten westen van plangebied bestaat uit gooreerdgronden (pZn21) en ten noorden uit moerige eerdgronden met een zanddek en een moerige tussenlaag op zand (zWz). Gooreerdgronden bestaan uit roestarme zandgronden met een zwak ontwikkelde podzol-B-horizont. Moerige eerdgronden zijn moerige gronden met zand waarin geen B-horizont is ontwikkeld.

Podzolbodems bestaan uit dekzand waar bodemprocessen al lange tijd invloed op hebben uitgeoefend en worden gekarakteriseerd door een opeenvolging van zwarte, grijze, bruine en gele banden. De bovenste laag (de A-horizont) is de voedzame laag. Hieronder bevindt zich een uitspoelingslaag (E-horizont). Regenwater heeft deze laag schoongewassen en de vruchtbare bestanddelen opgelost en meegevoerd dieper de bodem in. In de inspoelingslaag hieronder (B-horizont) zijn die mineralen en organische bestanddelen neergeslagen en vormen ze een harde bank. Hieronder gaat de bodem geleidelijk over in het oorspronkelijke gele zand (C-horizont). De overgangslaag wordt de BC-horizont genoemd.

Volgens de geomorfologische kaart ligt het plangebied op een plateau-achtige grondmorenerug. Op de hoogtekkaart is de glaciale rug goed te zien als een verhoging in het landschap. Het plangebied ligt op de noordelijke punt van deze rug en de hoogte in het plangebied loopt naar het noorden af. Het beekdal noordwesten van het plangebied is ook goed terug te zien op de hoogtekkaart als duidelijk lager gelegen.”

(Zanting 2025, 5)

“Tijdens het veldwerk zijn zes boringen gezet in het plangebied. Uit de resultaten van het booronderzoek bleek dat de bodem bestaat uit een bouwvoor die mogelijk vermengd is met een esdek of een opgebracht pakket waaronder plaatselijk een diepere verstoring is

aangetroffen tussen de 40 en 95 centimeter onder maaiveld. In het plangebied is nog een deels intacte podzolbodem aanwezig, maar de top hiervan is grotendeels vergraven. In boring 5 is een vergraven B-horizont aangetroffen. De BC-horizont is in boringen 1 en 3 aanwezig maar wel vergraven en deze is in boring 5 intact. In alle boringen is de C-horizont aangetroffen. Tijdens het booronderzoek zijn geen archeologische lagen en/of indicatoren aangetroffen. Echter, in de deels intacte podzol en het schone dekzand kunnen nog resten van diepere grondsporen bewaard zijn gebleven.”

(Zanting 2025, 19)

2.2 Archeologie (KNA 4.2 LS04)

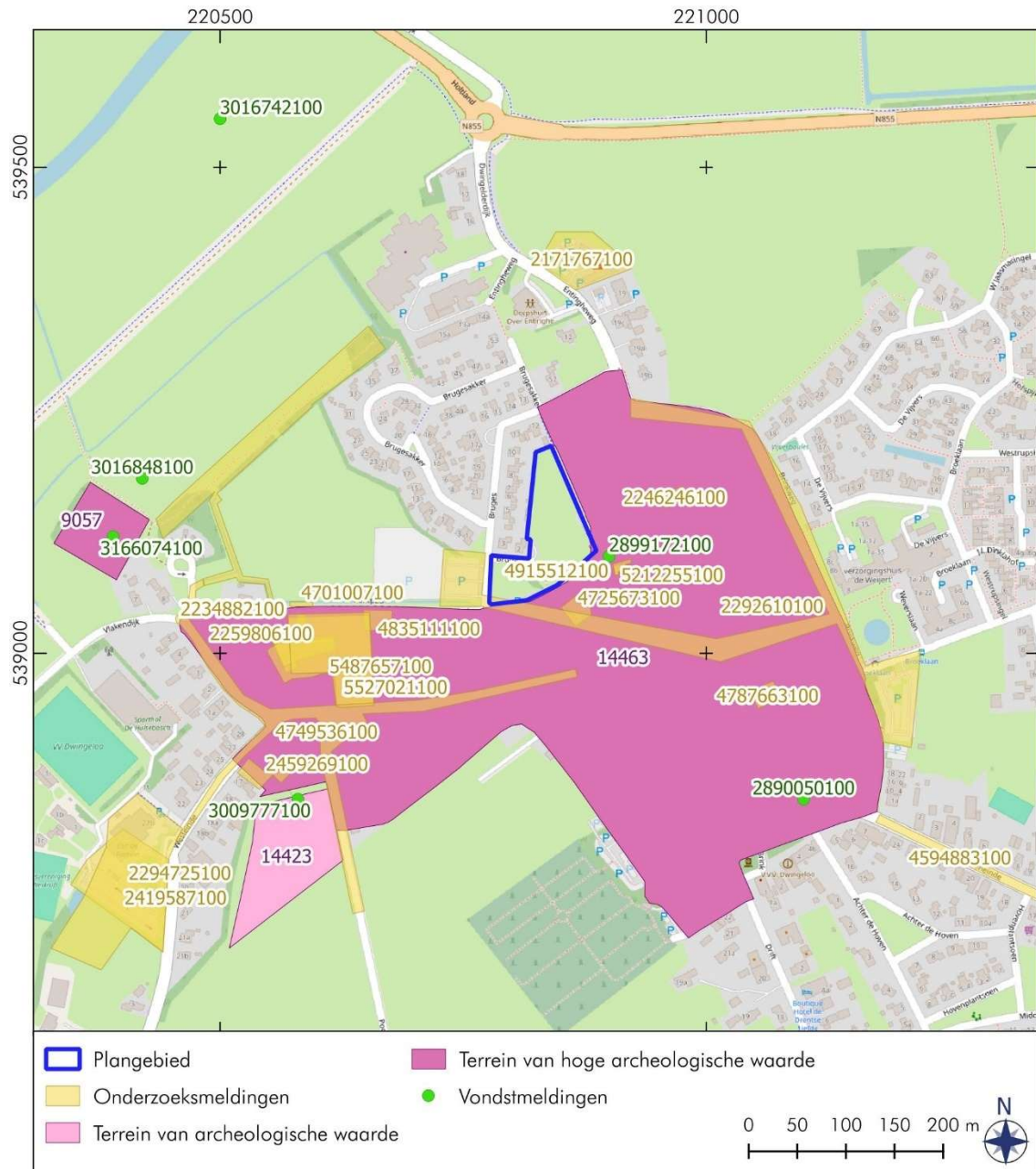
“Het plangebied grenst in het zuiden en oosten aan het AMK (Archeologische Monumenten Kaart)-terrein 14463. Dit is de historische (middeleeuwse) kern van het dorp Dwingeloo, waaronder zich mogelijk nog sporen van oudere bewoning bevinden. Circa 280 meter ten zuidwesten van het plangebied, buiten de kern van Dwingeloo, ligt het AMK-terrein 14423. Het betreft een urnbegraving uit de late bronstijd (vondstmelding 3009777100). Ten westen van het plangebied ligt een terrein met resten van de middeleeuwse havezathe Entinge (AMK-terrein 9057). In de ondergrond zijn nog resten van funderingen, oude grachten en andere grondsporen aanwezig (vondstmelding 3166074100).

Direct ten westen van het plangebied is in 2010 door ADC een booronderzoek uitgevoerd. Hierbij werd vastgesteld dat de bodem plaatselijk nog intact was in de vorm van een A-horizont op 50 centimeter onder maaiveld. Tijdens het onderzoek werden geen archeologische indicatoren aangetroffen (onderzoeksmelding 2292610100; Holl 2010). Circa 20 meter ten zuiden van het plangebied is in 2020 een archeologische begeleiding uitgevoerd door MUG. Hierbij werden voornamelijk sporen aangetroffen van bewoning uit de nieuwe tijd maar ook een gedeeltelijke huisplattegrond uit de middeleeuwen (onderzoeksmelding 4725673100; De Roller & De Wit 2020). Op 20 meter van het plangebied zijn direct naast de kerk een booronderzoek en veldinspectie uitgevoerd door MUG en RAAP respectievelijk in 2020 en 2022. Tijdens het booronderzoek werd een ophogingspakket van de kerk en het kerkhof aangetroffen vanaf 20 centimeter onder maaiveld (onderzoeksmelding 4915512100; Jans 2020). Tijdens de veldinspectie is de vijftiende-eeuwse fundering van de kerk opgetekend en zijn menselijke resten aangetroffen en herbegraven (onderzoeksmelding 5212255100; Hielkema 2022).

Ongeveer 150 meter ten westen van het plangebied zijn bij begeleidingen door ARC en Transect in 2009 en 2020 resten van het landbouwbedrijf Hof van Dwingeloo aangetroffen (onderzoeksmeldingen 2259806100; 4835111100; De Wit 2011; Braiek 2022). Dit is een middeleeuws boerenerf dat voor het eerst genoemd wordt in 1353. Tijdens een proefsleuvenonderzoek en daaropvolgende opgraving door MUG op dezelfde locatie in 2023 en 2024 werden eveneens sporen en vondsten vanaf de middeleeuwen gedaan. Hiervan zijn enkel de eerste bevindingen beschikbaar. Hieruit blijkt dat tijdens de opgraving zijn bewoningssporen (zoals paalgaten, kuilen, diergraven, leemwinningskuilen en waterkuilen) en sporen van landinrichting (zoals sloten en greppels) aangetroffen. In enkele paalgaten zijn grote stenen aangetroffen. Daarnaast zijn er scherven kogelpotaardewerk, pingsdorf aardewerk en steengoed verzameld

Samengevat kan op basis van bodem en reeds bekende archeologische waarden bewoning in het plangebied plaatsvinden vanaf de steentijd. In de omgeving zijn resten uit de bronstijd en de middeleeuwen tot nieuwe tijd aangetroffen.”

(Zanting 2025, p.9)

Figuur 3: Dwingeloo, Kerkpad: Archeologische waarden in de omgeving van het plangebied. Voor een omschrijving van de waarden zie Tabel 1. Bron: Archis.

Tabel 1: Dwingeloo, Kerkpad: Archeologische waarden in de omgeving van het plangebied. Voor de locatie zie Figuur 3. Bron: Archis.

Zaaknr.	Omschrijving	Datering
<i>Archeologische Monumenten Kaart terreinen (AMK)</i>		
9057	Terrein van hoge archeologische waarde. Terrein met resten van de havezathe Entinge. In de ondergrond zijn nog resten van funderingen, sporen van verschillende grachten en andere grondsporen aanwezig. Op het terrein is nu nog de verlande gracht te zien.	Middeleeuwen – nieuwe tijd
14423	Terrein van archeologische waarde. Het betreft een urnbegraaving uit de late bronstijd die is aangetroffen in een ontgraven van ongeveer 4x2 meter op een diepte van circa 1 meter onder maaiveld. Eventueel overige graven zullen ook op die diepte liggen.	Late bronstijd
14463	Terrein van hoge archeologische waarde. Het betreft het dorp Dwingeloo. Onder de kern bevinden zich mogelijk sporen van vroegere bewoning.	Middeleeuwen
<i>Vondstmeldingen</i>		
2890050100	Vondsmelding van drie urnen met beenderresten in 1914 en 1930. In 1971 en 1973 werd in ditzelfde urnenveld onderzoek verricht door de BAI (Biologisch Archeologisch Instituut, Rijksuniversiteit Groningen).	Late bronstijd – vroege ijzertijd
3009777100	Vondsmelding van een urn die werd gevonden op 1,5 meter diepte. In de urn zat een fragment scheermes van brons. In het profiel van het kijkgat is een kringgreppel waargenomen.	Late bronstijd
3016742100	Vondsmelding van een handmolen van vesiculair basalt. Gevonden op de bodem van een stroompje van de Oude Vaart.	IJzertijd
3016848100	Vondsmelding van een zilveren penning, geslagen te Keulen onder keizer Otto III. Gevonden op een geploegde akker.	Vroege middeleeuwen
3166074100	Betreft de vondsten die zijn gedaan tijdens het systematisch onderzoek van de voormalige havezathe Enthinge door [REDACTED] van het BAI.	Vroege nieuwe tijd
<i>Onderzoeksmeldingen</i>		
2171767100	Booronderzoek door RAAP in 2007. Verdere documentatie ontbreekt op Archis en DANS.	
2234882100	Booronderzoek door ARC in 2009. Uit het veldonderzoek blijkt dat de bodem nog intact is en een kleine opgraving is geadviseerd om de mogelijke resten uit de steentijd op te sporen (Buitenhuis 2009).	
2246246100	Booronderzoek door De Steekproef in 2009. Tijdens het veldonderzoek is vastgesteld dat de bodem niet meer intact is en is het gebied vrijgegeven (Tulp 2009).	
2259806100	Begeleiding door ARC in 2009. Tijdens het veldwerk zijn de paalgaten van vier schuren, zes roedenbergen (opslaggebouwen voor gewassen) en één overig bijgebouw uit de late middeleeuwen aangetroffen. Deze gebouwen behoren tot het Hof van Dwingeloo, een groot landbouwbedrijf dat voor het eerst genoemd wordt in 1353 (De Wit 2011).	
2292610100	Booronderzoek door ADC in 2010 in drie deelgebieden. Enkel in deelgebied 2 werd een (deels) intacte podzolbodem aangetroffen. Omdat de geplande werkzaamheden deze niet zouden verstoren in het plangebied vrijgegeven van verder onderzoek (Holl 2010). Deelgebied 2 ligt direct ten westen van het huidige plangebied.	
2294725100	Booronderzoek door De Steekproef in 2010. Tijdens het veldonderzoek is geen podzolbodem aangetroffen en zijn geen archeologische indicatoren gevonden. Geadviseerd werd om het plangebied vrij te geven (Asmussen & Pouille 2010).	
2419587100	Booronderzoek door Bureau Voor Archeologie in 2013. Tijdens het booronderzoek is vastgesteld dat de bodem al geroerd is; vervolgonderzoek is niet geadviseerd (De Boer 2013).	
2459269100	Booronderzoek door ArGeoBoor in 2014. Tijdens het booronderzoek is vastgesteld dat de bodem al geroerd is; vervolgonderzoek is niet geadviseerd (Nijdam 2014).	
4594883100	Begeleiding door RAAP in 2018. Tijdens de begeleiding zijn aan de Lheeweg resten van een	

	urnenveld uit het einde van de midden bronstijd-vroege ijzertijd aangetroffen. Het gaat om kringgreppels en langbedden. Daarbij zijn twee urnen met crematieresten geborgen. Andere archeologische sporen zijn vrijwel niet gevonden (Hielkema 2019).
4701007100	Veldinspectie door RAAP in 2019. Tijdens de inspectie werd een keienstructuur gevonden en enkele kuilen met daarin veel metaalslakken. Er is geadviseerd om beschermende maatregelen te treffen (Hielkema 2020).
4725673100	Begeleiding door MUG in 2020. Tijdens de begeleiding zijn voornamelijk sporen uit de 19 ^e en 20 ^e eeuw aangetroffen, maar ook een laatmiddeleeuwse bewoningsfase. Deze bestaat uit enkele paalgaten die deel hebben uitgemaakt van een boerderij of schuur (De Roller & De Wit 2020).
4749536100	Begeleiding door De Steekproef in 2019. Tijdens het veldonderzoek bleek dat het oude riool de bodem al grotendeels had geroerd. Er zijn sporen en vondsten uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd gedaan. De sporen bestonden uit een tweetal kuilen, twee aardewerken goten en een keienpad. De vondsten bestonden uit aardewerk uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd (Schamp 2021).
4787663100	Booronderzoek door ADC in 2018. Uit het veldonderzoek blijkt dat de muren van de boerderij wellicht op keien zijn gefundeerd. Het vervolgonderzoek dat is geadviseerd dat in op hoe de verzakking van de boerderij opgelost kan worden (Bouter 2019).
4835111100	Begeleiding door Transect in 2020. Tijdens de begeleiding is een groot aantal sporen aangetroffen die te relateren zijn aan het laatmiddeleeuwse nederzettingsterrein van de Hof van Dwingeloo. Uit de grondsporen is tenminste één huisplattegrond op te maken. De sporen bevinden zich direct onder de bouwvoor en verdere ingrepen in het plangebied worden dan ook verboden zonder verder archeologisch onderzoek (Braiek 2022).
4915512100	Booronderzoek door MUG in 2020. Tijdens het veldonderzoek is een ophogingspakket van de kerk en het kerkhof aangetroffen vanaf 20 centimeter onder maaiveld. Er is geadviseerd om de plannen aan te passen of archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren (Jans 2020).
5212255100	Veldinspectie door RAAP in 2022 in twee bouwputten. In de bouwputten is de fundering van de kerk opgetekend en zijn menselijke resten aangetroffen (Hielkema 2022).
5487657100	Proefsleuvenonderzoek door MUG in 2023. In de proefsleuven zijn meerdere paalgaten, kuilen en greppels aangetroffen. In het onderste deel van het esdek zijn stukken kogelpot aardewerk gevonden en in het bovenste deel aardewerk daterend in de 17 ^e – 19 ^e eeuw (eerste bevindingen).
5527021100	Opgraving door MUG in 2024. Tijdens de opgraving zijn bewoningssporen (zoals paalgaten, kuilen, diergraven, leemwinningskuilen en waterkuilen) en sporen van landinrichting (zoals sloten en greppels) aangetroffen. In enkele paalgaten zijn grote stenen aangetroffen. Daarnaast zijn scherven kogelpotaardewerk, pingsdorf aardewerk en steengoed verzameld. De datering is vroege middeleeuwen tot nieuwe tijd (eerste bevindingen).

2.3 Historische geografie (KNA 4.2: LS03)

“Dwingeloo wordt voor het eerste vermeld in 1181 als Twingelo. De oorsprong van deze naam is onbekend (Van Berkel & Samplonius 1995). Het plangebied aan het Kerkpad ligt in het westelijke deel van het dorp Dwingeloo en is lange tijd bebouwd geweest. Op de kadastrale kaart uit 1832 is het gebied nog onbebouwd en in gebruik als akkers. Langs de zuid- en oostgrens van het plangebied loopt het centrum van Dwingeloo. Op de kaart uit 1959 is voor het eerst bebouwing in het plangebied aangegeven (Figuur 4). In 1954 werd op deze locatie de basisschool W.A. Storkschoon gebouwd. Op de latere kaarten is te zien dat de school door de tijd heen groeit. In 2016 verhuist de school naar een andere locatie in het dorp en wordt het gebouw gesloopt. Sindsdien is het perceel in gebruik als grasland.”

(Zanting 2025, 13)

Figuur 4: Dwingeloo, Kerkpad: Uitsnede van de historisch-topografische kaarten van het gebied.
Bron: Topotijdreis.

2.4 Archeologische verwachting (KNA 4.2: LS05; Kaal 2025, 13-14)

Aard en ouderdom van de vindplaats(en)

In het plangebied kunnen resten van nederzettingen of graven vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd aanwezig zijn. Circa 20 meter ten zuiden van het plangebied zijn huisplattegronden uit de middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen (4725673100, De Roller en De Wit 2020). Deze zouden door kunnen lopen in het plangebied.

Begrenzing en oppervlakte van de vindplaats(en)

In het gehele 0,85 hectare grote plangebied kunnen bewoningsresten aanwezig zijn. Verdeeld over het gehele plangebied zijn resten van intacte podzolbodems aangetroffen. Voornamelijk in het zuidelijke deel kunnen de bekende huisplattegronden uit de middeleeuwen en nieuwe tijd worden verwacht. Vindplaatsen kunnen enkele meters in doorsnede zijn, maar zich ook tot buiten het plangebied uitstrekken.

Structuren en sporen

In het gehele plangebied kunnen bewoningsresten worden aangetroffen zoals paalgaten, haardkuilen, afvalkuilen, greppels en beer- of waterputten. Tevens kunnen resten van menselijke begravingen aanwezig zijn. Ook kunnen er resten van cultuurlagen zoals een esdek worden aangetroffen.

Artefacten: anorganisch

Verwachte anorganische artefacten zijn voornamelijk vuursteen, aardewerk, bouw materiaal, metaal, natuursteen en glas.

Artefacten: organisch

Organische artefacten kunnen bestaan uit houtskoolresten of verbrande botresten. Gezien de aard van de bodem (zand) is de kans op onverbrande organische resten uiterst klein. Deze kunnen alleen in de diepere sporen onder de waterspiegel (zoals waterputten) bewaard zijn gebleven.

Archeozoölogische, botanische en fysisch-antropologische resten

De verwachting voor niet verbrande mensen- en dierenbotten, macroresten (bv. zaden en granen) of pollen is zeer laag. Deze kunnen alleen in de diepere sporen onder de waterspiegel (zoals waterputten) bewaard zijn gebleven. In verbrande staat kunnen deze resten echter wel worden aangetroffen.

Motivatie

Uit het inventariserende bureau- en veldonderzoek bleek er een hoge verwachting voor de aanwezigheid van archeologische resten. Er werden deels intacte podzolbodems waargenomen waarin archeologische resten vanaf de steentijd aanwezig kunnen zijn. Circa 20 meter ten zuiden van het plangebied zijn huisplattegronden uit de middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen. Deze zouden door kunnen lopen in het plangebied.

Archeologische stratigrafie en diepte van de vondstlagen

Vondsten en grondsporen kunnen in de top van het dekzand worden verwacht. De sporen tekenen zich over het algemeen het meest duidelijk af in de top van de C-horizont. De top hiervan ligt tussen 55 en 95 centimeter onder maaiveld. Mogelijk is er onder het maaiveld een (restant van) een esdek aanwezig. Ook hierin kunnen vondsten en sporen worden verwacht.

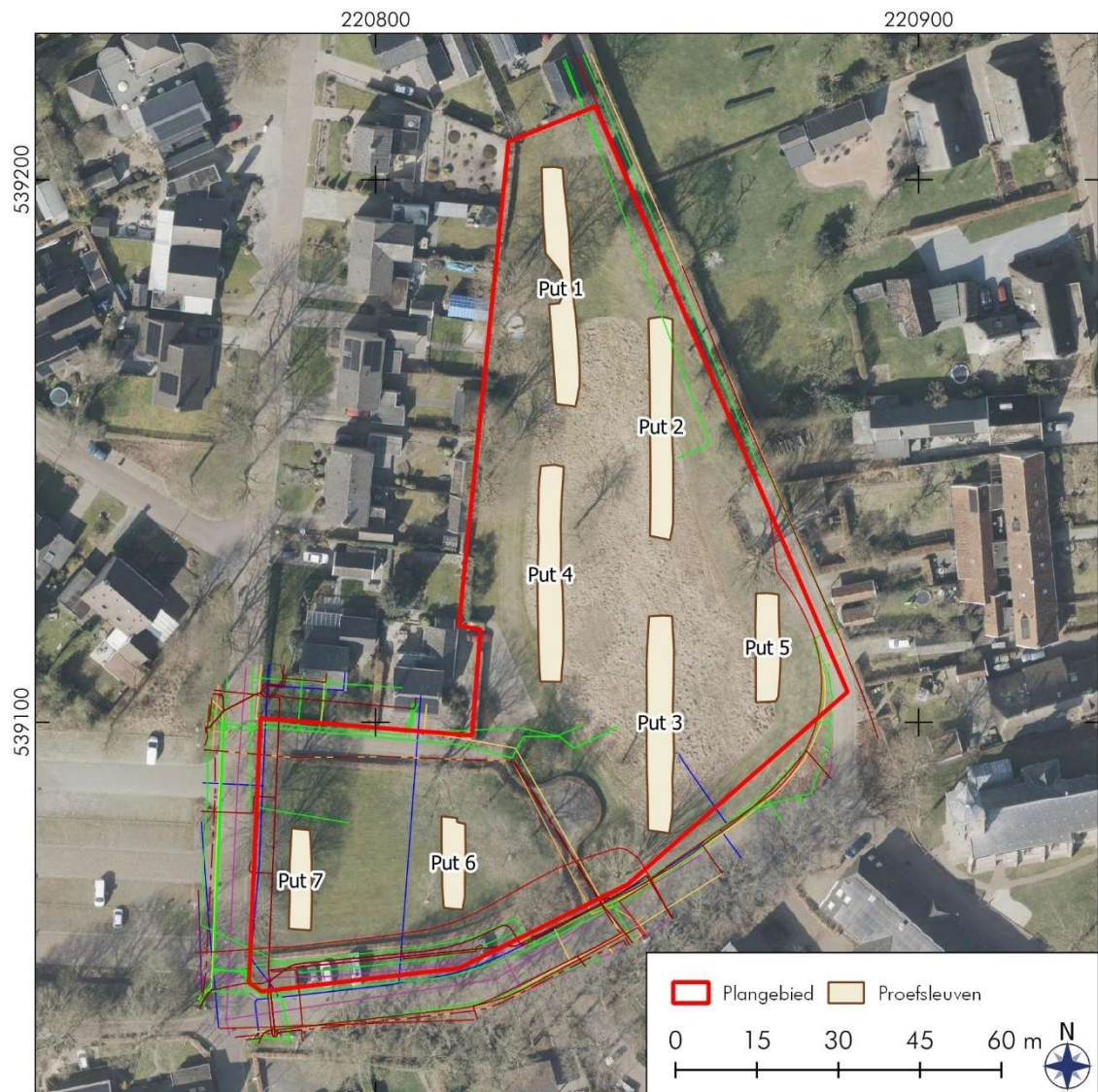
Gaafheid en conservering

Het bodemprofiel verkeert in redelijke staat. Tijdens het booronderzoek bleek dat in sommige boringen nog een (deels) intacte B-, BC- en C-horizont aanwezig waren. Organische resten kunnen in het plangebied alleen in verbrande staat bewaard zijn gebleven. In het restant van de podzolbodem kunnen nog vondsten en grondsporen bewaard zijn gebleven.

3. Veldwerk (KNA 4.2: VS01 en VS08)

Het onderzoek is op 21 en 22 oktober 2025 uitgevoerd conform KNA 4.2 (Leidraad Inventariserend Veldonderzoek BRL 4000 protocol 4003) en het Programma van Eisen (Kaal 2025). Tijdens het onderzoek is ruim 11 procent (940 vierkante meter) van het totale oppervlak van het plangebied (circa 0,85 hectare) door middel van proefsleuven onderzocht (Figuur 5). Er zijn zeven proefsleuven gegraven.

De proefsleuven zijn aangelegd met behulp van een graafmachine met een gladde bak. De graafwerkzaamheden zijn uitgevoerd op aanwijzing van een KNA archeoloog, het eerste vlak is aangelegd door een senior KNA archeoloog. De bovengrond is in lagen van vijf tot tien centimeter afgegraven, waarbij gelet is op vondstconcentraties en (doorschemerende) grondsporen. Er is één goed leesbaar vlak aangelegd in de top van de C-horizont. Het vlak is ingemeten een RTK-GPS. Vlakhoogtes en maaiveld hoogtes zijn iedere vijf meter gemeten met een RTK-GPS. In iedere proefsleuf is één profielkolom afgestoken en gedocumenteerd. Proefsleuf 6 is drie meter ingekort, aangezien in het noordelijke deel een leiding werd aangetroffen. Hier was geen ruimte om de proefsleuf aan andere kanten te verlengen. Proefsleuf 1 is aan de zuidkant drie meter verlengd, aangezien de proefsleuf halverwege versmald moest worden door de nabije aanwezigheid van een boom. Tien van de 21 sporen zijn gecoupeerd (48 procent) en gedocumenteerd conform de KNA 4.2. Dit betreffen alle sporen die niet zijn geïnterpreteerd als natuurlijke of recente verstoringen. Er is voor dit hoge percentage gekozen omdat de spoorvullingen zeer weinig vondstmateriaal bevatten.

Figuur 5: Dwingeloo, Kerkpad: Overzicht van de aangelegde putten in het plangebied. De groene lijnen zijn telecommunicatiekabels, de blauwe lijnen zijn waterleidingen, de donkerrode lijnen zijn elektriciteitskabels, de gele lijnen zijn gasleidingen en de paarse lijnen zijn rioolleidingen.

4. Resultaten (KNA 4.2: VS05, VSO5 OS11, OS14, OS15, OS16, SP02)

De locaties van de profielen en de vlak- en maaiveldhoogtes zijn weergegeven in Figuur 6. De maaiveldhoogte in het gebied ligt tussen 9,20 en 10,44 meter boven NAP. Gemiddeld genomen ligt het maaiveld in zuiden en zuidwesten van het plangebied iets hoger dan in het noorden. Het vlak is aangelegd tussen de 8,70 en 9,66 meter boven NAP. Ook het vlak ligt in het noorden iets lager dan de rest van het plangebied. De helling van de grondmorenerug loopt af richting het noorden. In het zuidoosten van het plangebied, ter hoogte van proefsleuven 2, 3 en 4, waren verschillende verstoringen in het vlak aanwezig. Dit betreffen verstoringen die gerelateerd zijn aan de aanleg en sloop van het schoolterrein. Op basis van het booronderzoek reikten deze verstoringen plaatselijk tot 95 centimeter onder maaiveld (Zanting 2025).

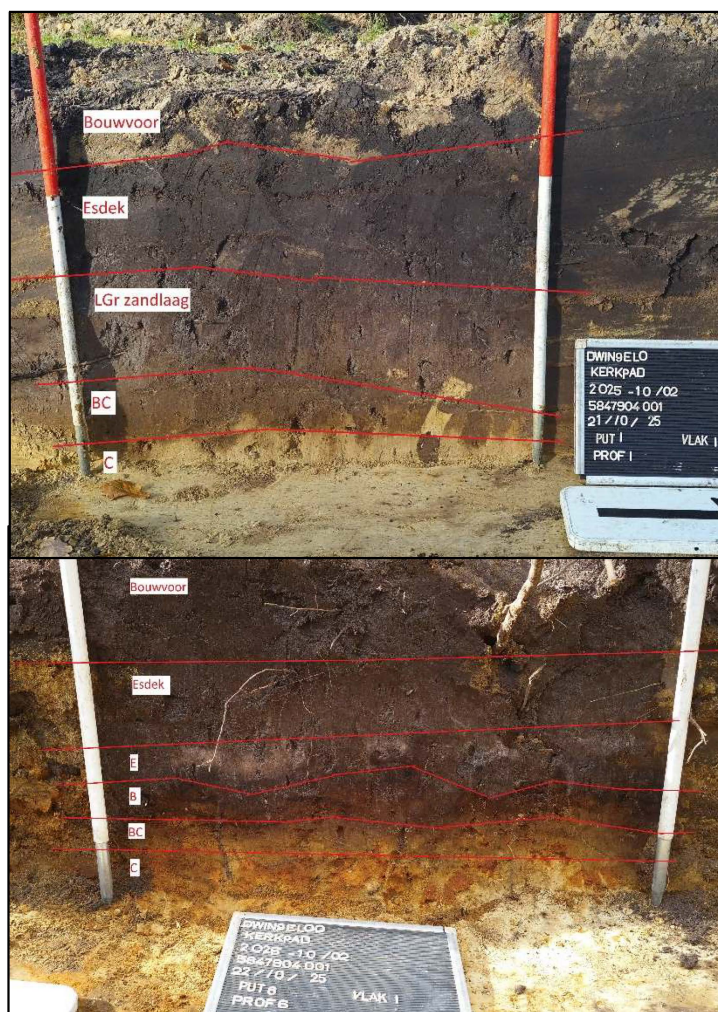

Figuur 6: Dwingeloo, Kerkpad: Locaties van de profielen, maaiveldhoogtes en de vlakhooftes. De profielnummers corresponderen met de nummers van de proefsleuven.

4.1 Bodemopbouw

Er zijn zeven profielkolommen gedocumenteerd, in iedere proefsleuf één (voor locaties zie Figuur 6). De bodemopbouw in het plangebied bestaat vanaf het maaiveld uit een zwak humeuze donker bruingrijze bouwvoor. Hieronder werd in proefsleuven 2, 3 en 4 een vergraven zandlaag aangetroffen, bestaande uit matig siltig zand met gele zandbrokken en baksteenspikkels. Gezien de ligging van de proefsleuven is deze verstoorde laag waarschijnlijk gerelateerd aan de bouw en sloop van het schoolterrein. Deze verstoorde zandlaag, en in de overige proefsleuven de bouwvoor, werd opgevolgd door een verrommeld esdek. Dit betreft een pakket donkergrijs, matig siltig, zwak humeus zand met grind en baksteenspikkels (proefsleuf 1). Alleen in proefsleuf 6 is dit esdek intact en egaal van kleur. In de profielkolom van proefsleuf 1 werd onder het verrommelde esdek een lichtgrijze zandlaag waargenomen, die doorworteld was en enkele grindjes bevatte. Mogelijk betreft dit een oudere akkerlaag.

In proefsleuf 6 werd het esdek opgevolgd door een intacte podzolbodem, bestaande uit een dunne E-, B-, BC- en C-horizont (Figuur 7). In de profielkolom van proefsleuf 1 werd onder de akkerlaag nog een dunne BC-horizont aangetroffen, die door bioturbatie plaatselijk in de onderliggende C-horizont is vergraven. In alle overige proefsleuven lag onder het (verrommelde) esdek het schone dekzand (C-horizont). De C-horizont bestond uit matig siltig zand met grind en in het zuidwesten van het plangebied veel ijzervlekken. Alle sporen tekenden zich af in de top van C-horizont.

Figuur 7: Dwingeloo, Kerkpad: Profielkolom 1 (boven) en 6 (onder) in respectievelijk proefsleuf 1 en 6.

4.2 Sporen

Er zijn 21 spoornummers uitgedeeld tijdens het proefsleuvenonderzoek (Figuur 8; Appendix II). Hiervan zijn 10 sporen gecoupeerd, wat neerkomt op circa 48 procent. Voor de volledige sporenlijst wordt verwezen naar Appendix III. Vijf sporen bleken natuurlijke verkleuringen of boomvallen te zijn (S2 en 5 t/m 8). Een rechthoekig spoor bleek na couperen een diepere vergraving van het esdek te zijn (S18). S19 betreft een grote veldkei met een afmeting van circa 0,7 bij 1 meter. Onduidelijk is of de kei hier is neergezet of dat de kei hier op een natuurlijke manier in de bodem terecht is gekomen. Twee sporen betreffen kuilen van vermoedelijk een recente oorsprong (S1 en S3). Deze sporen hebben een donkergrijze vulling die sterk aftekent in het vlak. S1 heeft rechthoekige vorm en betreft mogelijk een zandwinningskuil. Dit spoor doorsnijdt een ouder natuurlijk spoor (boomval; S2). S3 betreft een ovaalvormig spoor met een doorsnede van één meter. De specifieke functie van deze kuil kon niet worden achterhaald.

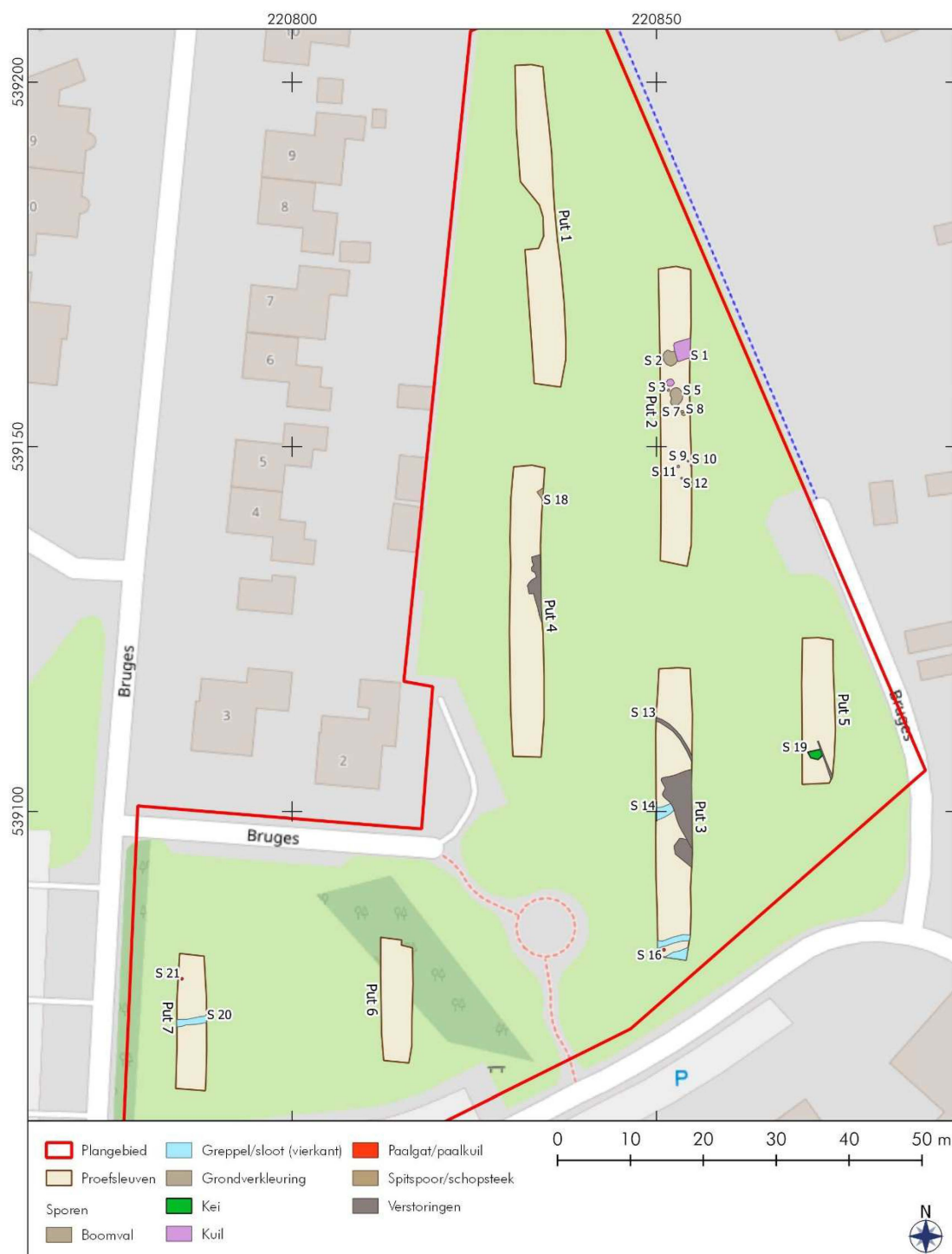
In proefsleuf 3 werd S13 eerst geïnterpreteerd als greppel. Later werd het gezien de vorm en vulling echter waarschijnlijk geacht dat het hier gaat om een natuurlijke verstoring. Ook zijn in proefsleuf 2 vijf sporen aangetroffen die in eerste instantie zijn geïnterpreteerd als paalgaten, S4 en 9 t/m 12. Hiervan lagen de laatste vier (S9 t/m 12) in een cluster, al was hierin geen duidelijke structuur te herkennen. S11 en 12 zijn gecoupeerd en bleken beide komvormig en reikten tot respectievelijk 14 en 10 centimeter onder het vlak. Deze paalgaten hebben een donkergrijze of donkergrijsbruine vulling die duidelijk afsteekt in het vlak, maar waarvan de begrenzing enigszins is vervaagd. Ze hebben een diameter tussen de 28 en 36 centimeter. Aan het einde van het veldwerk is de interpretatie van deze sporen bijgesteld naar kuilen, die vermoedelijk een vrij recente aard hebben. De donkere vulling en kleine vorm van de paalgaten doen enigszins modern aan en liggen tevens precies in het verloop van de fundering van het noordoostelijke uiteinde van het oude schoolgebouw.

Tijdens het veldonderzoek zijn twee paalgaten aangetroffen. In het zuiden van proefsleuf 3 werd een paalgat (S16) gevonden op de zuidelijke grens van het plangebied, tussen twee greppels (S15 en S17) in (Figuur 7). Dit spoor heeft een donkergrijze vulling, een diameter van circa 40 centimeter en reikt tot 12 centimeter onder het vlak. In het noorden van proefsleuf 7 is ook nog een paalgat gevonden (S21). Dit spoor heeft een omvang van 38 bij 34 centimeter, een lichtgrijze vulling en heeft in de coupe een bakvorm met een diepte van 20 centimeter.

Tot slot zijn in het zuiden van het plangebied (proefsleuven 3 en 7) vier greppels gevonden. In proefsleuf 3 zijn drie greppels aangetroffen (14, 15 en 17). Sporen 14, 15 en 17 hebben een zuidwest-noordoostelijke oriëntatie, waarbij S14 wordt doorsneden door een verstoring van het schoolgebouw. Deze sporen hebben een donkergrijze vulling die sterk afsteekt in het vlak. In proefsleuf 7, in het zuidwesten van het plangebied is ook een greppel met een zuidwest-noordoostelijke oriëntatie aangetroffen (S20). Qua verloop lijkt dit spoor aan te sluiten op S15 in proefsleuf 3. Echter, de vulling van dit spoor is veel lichter van kleur en in de tussenliggende proefsleuf 6 werd geen greppel aangetroffen. De oriëntatie van de greppels komt niet overeen met de percelering zoals die op de kadastrale minuutplan van 1811-1832 of de historisch-topografische kaarten van de twintigste eeuw staan weergegeven, die juist een noord-zuid oriëntatie hebben. Deze sporen zijn waarschijnlijk ouder dan de negentiende eeuw.

Aangezien geen vondsten zijn gedaan tijdens het proefsleuvenonderzoek, zijn de sporen slecht te dateren. Daarnaast komen de paalgaten ook niet overeen met de paalgaten van een laatmiddeleeuwse gebouwplattegrond (type Gasselte) die 20 meter ten zuiden van het huidige plangebied zijn gevonden tijdens een begeleiding van MUG bv in 2019 (De Roller & de Wit 2020). Deze sporen waren een stuk groter, met een diameter tussen de 70

en 100 centimeter. Daarnaast hadden ze een vulling die bestaat uit licht geelbruin zand, met aan de randen iets humeuzer grijs zand.

Figuur 8: Dwingeloo, Kerkpad: Sporenkaart. Voor de gedetailleerde alle sporenkaart (per proefsleuf) en de sporenlijst wordt verwezen naar Appendices II en III.

Figuur 9: Dwingeloo, Kerkpad: Overzichtsfoto van de twee greppels (S15 en S17) en het paalgat (S16) in het zuiden van proefsleuf 3.

4.3 Vondstmateriaal

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische vondsten gedaan. In de bouwvoor en verstoorde zandlagen zijn fragmenten puin, plastic en baksteen aangetroffen. Deze zijn echter recentelijk in de bodem terecht gekomen, tijdens de aanleg of sloop van het schoolterrein. Daarnaast werden in het vlak, de C-horizont, sporadisch fragmenten vuursteen aangetroffen. Deze zijn echter onbewerkt en hebben een natuurlijke oorsprong. Deze zijn waarschijnlijk tijdens de voorlaatste ijstijd (Saaliën) in de bodem gekomen toen het keileem werd afgezet. De grote kei (spoor 19) in proefsleuf 5 is ook tijdens de voorlaatste ijstijd in de bodem terecht gekomen. Normaal gesproken worden dergelijke veldkeien dieper in de bodem aangetroffen, in het actieve keileem. Mogelijk heeft de mens de veldkei in het verleden gedeponeerd. Waarschijnlijker is dat de veldkei door graafwerkzaamheden rondom het schoolterrein naar boven is gekomen.

4.4. Waardestelling (KNA 4.2: VS06)

Het doel van het archeologisch proefsleuvenonderzoek is om te bepalen of er in het plangebied Dwingeloo, Kerkpad een archeologische vindplaats aanwezig is en of deze behoudenswaardig is. Uit het onderzoek bleek dat in het plangebied een archeologische vindplaats aanwezig is. Deze concentreert zich met name in het noordoosten en het zuiden van het plangebied. Het gaat om een terrein met twee paalgaten en vier greppels, waarbij geen (gebouw)structuren kon worden onderscheiden. Gezien de afwezigheid van vondstmateriaal kan de vindplaats niet worden gedateerd.

In een proefsleuvenonderzoek wordt voor het plangebied middels een scoretabel een

waardering opgesteld (Tabel 2). In deze scoretabel zijn beoordelingen gegeven voor de onderdelen fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Wat betreft beleving scoort schoonheid en herinneringswaarde niet, omdat de vindplaats zich onder het oppervlak bevindt (Tabel 2). Voor de fysieke kwaliteit van de vindplaats worden twee factoren beoordeeld: de gaafheid en de conservering. Wat betreft de gaafheid scoort de vindplaats middelhoog. De sporen tekenden zich duidelijk af in de top van de C-horizont en waren ook in de coupe goed zichtbaar. Het sporenniveau is echter slechts plaatselijk goed bewaard gebleven onder een nog intact esdek. Alleen in proefsleuf 6 is nog een intact esdek aanwezig met daaronder een ten dele intacte podzolbodem. Op de overige locaties was nog wel een verrommeld esdek aanwezig, maar is de bodem daaronder verstoord tot in de C-horizont. Vermoedelijk is dat het resultaat van agrarische activiteiten die hier vanaf de (vroege) middeleeuwen hebben plaatsgevonden. In meerdere proefsleuven zijn recente verstoringen in het vlak waargenomen, voornamelijk ter hoogte van het voormalige schoolgebouw. In het zuidwesten van het plangebied is de bodem verstoord door de vele boomwortels die hier tot in de C-horizont reikten. Wat betreft de conservering scoort de vindplaats middelhoog. In het zand is geen organische conservering van (onverbrande) organische resten, behoudens diepe kuilen en waterputten die tot nabij de grondwaterspiegel reiken. Anorganische artefacten kunnen in de spoorvullingen echter goed bewaard zijn gebleven.

Wat betreft de inhoudelijke kwaliteit scoort de vindplaats laag. In het plangebied zijn slechts twee losse paalsporen, vier greppels en meerdere (sub)recente sporen aangetroffen, daarom scoort de vindplaats laag op zeldzaamheid. Aangezien geen vondsten zijn gedaan en de datering van de sporen niet kan worden vastgesteld scoort de vindplaats ook laag op informatiewaarde en representativiteit. De ensemblewaarde daarentegen scoort middelhoog, omdat de vindplaats in theorie een geheel zou kunnen vormen met de vindplaatsen die rondom het plangebied zijn gevonden. Wanneer alle scores bij elkaar opgeteld worden blijkt dat de vindplaats niet behoudenswaardig is (Tabel 2).

Tabel 2: Dwingeloo, Kerkpad: Scoretabel waardestelling vindplaats.

Waarden	Criteria	Scores			
		hoog	middel	laag	totale score
Beleving	Schoonheid	wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2		≥ 5 behoudenswaardig
	Conservering		2		4
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1	≥ 7 behoudenswaardig
	Informatiewaarde			1	5
	Ensemblewaarde		2		
	Representativiteit			1	

5. Conclusie (KNA 4.2: VS05; VS06 en VS07)

In opdracht van Bügel Hajema is in het plangebied Kerkpad te Dwingeloo, gemeente Westerveld, provincie Drenthe, een inventariserend veldonderzoek proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd (Figuur 1). Doel van het onderzoek was vaststellen of een archeologische vindplaats aanwezig is en of deze behoudenswaardig is.

In het plangebied is onder de bouwvoor een verstoorde zandlaag aangetroffen, met daaronder een verrommeld esdek en tot slot een C-horizont. Alleen in proefsleuf 6 is nog een intact esdek met daaronder een ten dele intacte podzolbodem aanwezig. De archeologische sporen tekenen zich af in de top van de C-horizont. In het plangebied zijn voornamelijk recente verstoringen en (sub)recente sporen gevonden. Echter, in het zuiden en zuidwesten zijn twee paalgaten en vier greppels aangetroffen. Aangezien geen vondsten zijn gedaan kunnen deze sporen niet gedateerd worden. Er zijn geen aanwijzingen dat deze sporen aansluiten bij het middeleeuwse nederzettingsterrein dat ten zuiden van het plangebied is aangetroffen.

5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

1. *Wat is de opbouw en gaafheid van de bodem in het plangebied?*

De bodemopbouw in het plangebied bestaat vanaf het maaiveld uit een zwak humeuze donker bruingrijze bouwvoor. Hieronder werd in proefsleuven 2, 3 en 4 een vergraven zandlaag aangetroffen, bestaande uit matig siltig zand met gele zandbrokken en baksteenspikkels. Gezien de ligging van de proefsleuven is deze verstoorde laag waarschijnlijk gerelateerd aan de bouw en sloop van het schoolterrein. Deze verstoorde zandlaag, en in de overige proefsleuven de bouwvoor, werd opgevolgd door een verrommeld esdek. Alleen in proefsleuf 6 is dit esdek intact en egaal van kleur. In de profielkolom van proefsleuf 1 werd onder de verrommeld esdek mogelijk een oudere akkerlaag aangetroffen. In proefsleuf 6 werd het esdek opgevolgd door een intacte podzolbodem, bestaande uit een dunne E-, B-, BC- en C-horizont. In de profielkolom van proefsleuf 1 werd onder de akkerlaag nog een dunne BC-horizont aangetroffen, die door bioturbatie plaatselijk in de onderliggende C-horizont is vergraven. In alle overige proefsleuven lag onder het (verrommelde) esdek het schone dekzand (C-horizont).

2. *Zijn er nog intacte archeologische sporen aanwezig? En zo ja wat is de aard, gaafheid en ouderdom van de sporen; zijn er structuren te herkennen?*

Er zijn 21 spoornummers uitgedeeld tijdens het proefsleuvenonderzoek. Zes sporen bleken natuurlijke verkleuringen/verstoringen of boomvallen te zijn (S2, S5 t/m 8 en S13). Een rechthoekig spoor bleek na couperen een diepere vergraving van het esdek te zijn (S18). S19 betreft een grote veldkei met een afmeting van circa 0,7 bij 1 meter. Onduidelijk is of de kei hier door de mens is gedeponeerd of dat de kei hier op een natuurlijke manier in de bodem terecht is gekomen. Zeven sporen betreffen kuilen van vermoedelijk een recente oorsprong (S1, S3, S4 en S9 t/m S12). S1 heeft een rechthoekige vorm en betreft mogelijk een zandwinningskuil. Dit spoor doorsnijdt een ouder natuurlijk spoor (boomval; S2). S3 betreft een ovaalvormig spoor met een doorsnede van één meter. De specifieke functie van deze kuil kon niet worden achterhaald.

Tijdens het veldonderzoek zijn twee paalgaten aangetroffen. In het zuiden van proefsleuf 3 werd een paalgat (S16) gevonden op de zuidelijke grens van het plangebied, tussen twee greppels (S15 en S17) in. In het noorden van proefsleuf 7 is ook nog een paalgat gevonden (S21). Tot slot zijn in het zuiden van het plangebied

(proefsleuven 3 en 7) vier greppels gevonden. In proefsleuf 3 zijn drie greppels aangetroffen (14, 15 en 17). Sporen 14, 15 en 17 hebben een zuidwest-noordoostelijke oriëntatie, waarbij S14 wordt doorsneden door een verstoring van het schoolgebouw. In proefsleuf 7, in het zuidwesten van het plangebied is ook een greppel met een zuidwest-noordoostelijke oriëntatie aangetroffen (S20). Qua verloop lijkt dit spoor aan te sluiten op S15 in proefsleuf 3. Echter, de vulling van dit spoor is veel lichter van kleur en in de tussenliggende proefsleuf 6 werd geen greppel aangetroffen. De oriëntatie van de greppels komt niet overeen met de percelering zoals die op de kadastrale minuutplan van 1811-1832 of de historisch-topografische kaarten van de twintigste eeuw staan weergegeven, die juist een noord-zuidelijke oriëntatie hebben. Deze sporen zijn waarschijnlijk ouder dan de negentiende eeuw.

3. *Zijn er nog archeologische vondsten aanwezig? Zo ja, wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*
Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische vondsten gedaan.

4. *Is er sprake van een behoudenswaardige vindplaats in het plangebied en waar blijkt dit uit?*

Er is geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats in het plangebied. De bodem is op de meeste plekken verstoord tot in de C-horizont, waarbij voornamelijk recente verstoringen en (sub)recente sporen in het vlak zichtbaar waren. Alleen in het zuiden en zuidoosten van het plangebied zijn twee paalsporen en vier greppels aangetroffen, die vanwege het afwezigheid aan vondstmateriaal niet konden worden gedateerd. Daarnaast is het zuidwestelijke deel van het plangebied aanzienlijk verstoord door boomwortels. Alleen in het uiterste zuiden, ten hoogte van S15-17, is mogelijk nog een intact sporenniveau en sporen aanwezig. Er zijn geen aanwijzingen dat deze sporen aansluiten bij het middeleeuwse nederzettingsterrein dat ten zuiden van het plangebied is aangetroffen.

5. *Wat is de (horizontale en verticale) begrenzing van de eventueel aanwezige vindplaats(en)?*

Alleen in het uiterste zuiden, ten hoogte van S15-17, is mogelijk nog een intacte sporenniveau en sporen aanwezig. Het sporenniveau, de C-horizont, begint hier op circa 50 centimeter onder maaiveld. Op basis van de coupes van S15 en S16 zijn de sporen hier ingegraven tot circa 85 centimeter onder maaiveld.

6. *Aan de beantwoording van welke NOaA 2.0-onderzoeksvragen kan dit onderzoek een bijdrage leveren? Wat is deze bijdrage, per onderzoeksthema (zie paragraaf 5.2)?*

Gezien de mate van verstoring, het gebrek aan vondsten en beperkte aantal sporen levert het onderzoek geen noemenswaardige bijdrage aan de NOaA 2.0-onderzoeksvragen

7. *Indien geen archeologische resten worden aangetroffen, hoe kan dit worden verklaard?*

De beperkte aantal sporen kan verklaard worden door de mate van verstoring in het plangebied, wat het resultaat is van de eeuwenlange beakkering en ontwikkeling van het esdek, de aanleg en sloop van het schoolterrein en de diepgewortelde bomen langs het plangebied. Aangezien er geen vondsten zijn gedaan, zowel in het vlak als tijdens het aanleggen ervan, zou het ook kunnen dat er weinig menselijke activiteit heeft plaatsgevonden in het plangebied vóór de totstandkoming van het esdek.

5.2 Advies (KNA 4.2: VS07)

Selectie advies [REDACTED] (senior KNA archeoloog)

De bodem is op de meeste plekken verstoord tot in de C-horizont, waarbij voornamelijk recente verstoringen en (sub)recente sporen in het vlak zichtbaar waren. Alleen in het zuiden en zuidoosten van het plangebied zijn twee paalsporen en vier greppels aangetroffen, die vanwege het gebrek aan vondstmateriaal niet konden worden gedateerd. Daarnaast is het zuidwestelijke deel van het plangebied aanzienlijk verstoord door boomwortels. Alleen in het uiterste zuiden, ter hoogte van S15-17, is mogelijk nog een zeer klein oppervlakte met een intact sporenniveau en sporen aanwezig. Er zijn geen aanwijzingen dat deze sporen aansluiten bij het middeleeuwse nederzettingsterrein dat ten zuiden van het plangebied is aangetroffen. Gezien de mate van verstoring, het gebrek aan vondsten en beperkte aantal sporen is er geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats in het plangebied. Geadviseerd wordt om het plangebied wat betreft archeologie vrij te geven voor de voorgenomen gebiedsontwikkeling. Het is aan de gemeente Westerveld dit advies al dan niet over te nemen.

In alle gevallen blijft onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk archeologische vondsten worden gedaan en/of archeologische grondsporen worden aangetroffen, hier direct melding van dient te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Westerveld.

Reactie bevoegde overheid

Namens de bevoegde overheid, gemeente Westerveld, heeft [REDACTED], regioarcheoloog bij Het Oversticht, op 5 januari 2026 kennisgegeven akkoord te zijn met het bovenstaande selectieadvies en deze over te nemen.

Literatuurlijst

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

Archis. www.zoeken.cultureelerfgoed.nl

Asmussen, P.S.G. & W. Pouille. 2010. *Dwingeloo, Heuvelenweg, Gemeente Westerveld (Dr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*. Steekproefrapport 2010-07/04. Zuidhorn, De Steekproef bv.

Boer, A. de. 2013. *Heuvelenweg, Dwingeloo, gemeente Westerveld: booronderzoek*. Bureau voor Archeologie Rapport 2013.30. Utrecht, Bureau voor Archeologie.

Bouter, H.E. 2019. *De Weijert 2 te Dwingeloo, gemeente Westerveld. Notitie beknopt bureauonderzoek en verkennend booronderzoek*. ADC-rapport 4872. Amersfoort, ADC ArcheoProjecten.

Braiek, Y.Y. 2022. *Dwingeloo, Heuvelenweg 35 (DR). Een Opgraving, variant Archeologische Begeleiding*. Transect-rapport 3696. Nieuwegein, Transect bv.

Bosch, J.H.A. 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1*. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.

Buitenhuis, H. 2009. *Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen aan de Heuvelenweg 35H te Dwingeloo, gemeente Westerveld (D)*. ARC-rapporten 2009-16. Groningen, ARC bv.

HISGIS. Www.hisgis.nl

Jans, J.E.A. 2020. *Plangebied Sint Nicolaaskerk te Dwingeloo, gemeente Westerveld; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)*. RAAP-rapport 4819. Weesp, RAAP bv.

Hielkema, J.B. 2019. *Plangebied Lheeweg en Moleneind in Dwingeloo, gemeente Westerveld, archeologisch onderzoek: opgraving-variant archeologische begeleiding*. RAAP rapport 4094. Weesp, RAAP bv.

Hielkema, J.B. 2020. *IJzerproductie in Dwingeloo. Veldinspectie van een sloottalud op het evenemententerrein, gemeente Westerveld, archeologische veldinspectie*. RAAP rapport 4707. Weesp, RAAP bv.

Hielkema, J.B. 2022. *Plangebied Sint Nicolaaskerk te Dwingeloo, gemeente Westerveld; een archeologische veldinspectie*. RAAP rapport 5823. Weesp, RAAP bv.

Holl, J. 2010. *Herinrichting Dorpskern Dwingeloo, gemeente Westerveld. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*. ADC-rapport 2395. Amersfoort, ADC ArcheoProjecten.

Nijdam, L.C. 2014. *Dwingeloo, Heuvelenweg 14 (Gemeente Westerveld) Een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek*. ArGeoBoor rapport 1319. Beetsterzwaag, ArGeoBoor bv.

PDOK. www.pdok.nl

Roller, G.J. de & M.J.M. de Wit. 2020. *Opgraving, variant begeleiding ter plaatse van Kerkpad 1 te Dwingeloo, gemeente Westerveld (DR)*. MUG-publicatie 2019-82. Leek: MUG Ingenieursbureau bv.

Schamp, C.R.C. 2021. *Dwingeloo, West Riolering Gemeente Westerveld (Dr.) Archeologische begeleiding*. Steekproefrapport 2019-11/01. Zuidhorn, De Steekproef bv.

Tulp, C. 2009. *Dwingeloo, Entingheweg 21 Gemeente Westerveld (Dr.) Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*. Steekproefrapport 2009-06/08. Zuidhorn, De Steekproef bv.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans. 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam (Prometheus).

Wit, de. M.J.M. 2011. *De laatmiddeleeuwse Hof van Dwingeloo teruggevonden. Archeologisch en historisch onderzoek op locatie Heuvelenweg 23H te Dwingeloo, gemeente Westerveld (Dr.)*. ARC-publicaties 219. Groningen, ARC bv.

Zanting, L.M. 2025. *Dwingeloo, Kerkpad (Gemeente Westerveld, Dr.). Een Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O) Verkennende Fase*. Steekproef-rapport 2025-06/08. Zuidhorn: De Steekproef bv.

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

- 1 Topografische kaart
- 2 Luchtfoto met aanwezige kabels en leidingen
- 3 Archeologische waarden in de omgeving van een plangebied
- 4 Historische kaarten
- 5 Overzicht van de aangelegde putten
- 6 Locaties van profielen en vlak- en maaiveldhoogtes
- 7 Profielkolom 1 en 6 in respectievelijk proefsleuf 1 en 6
- 8 Alle sporenkaart
- 9 Overzichtsfoto van S15-17 in proefsleuf 3

Tabellen

- 1 Vondsten en archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied
- 2 Scoretabel waardestelling vindplaats

Appendix I: Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd vroeg:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd midden:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd laat:	1.850 - heden
pleistoceen:	2,5 miljoen - 11.700 BP		
elsterien	465.000 - 418.000 BP		
saalien	238.000 - 126.000 BP		
weichselien	116.000 - 11.700 BP		
holoceen:	11.700 - heden		
vC	= voor Christus		
nC	= na Christus		
BP	= before present; present = 1950		

Algemeen

Steentijd (tot 2000 vC)

De steentijd is opgedeeld in het paleolithicum, mesolithicum en neolithicum. Het paleolithicum (oude steentijd) wordt vooral gekenmerkt door de ijstijden. Na het laatpaleolithicum verbetert het klimaat. Vindplaatsen uit het late paleolithicum zijn vooral te herkennen aan concentraties vondstmateriaal (bewerkt en/of verbrand vuursteen, houtskool) met weinig en moeilijk te herkennen grondsporen zoals kuilen, paalgaten en houtskoolconcentraties die mogelijk wijzen op haardplaatsen.

Vondsten uit het mesolithicum of midden steentijd, gekenmerkt door sporen en vondsten van rondtrekkende jagers en verzamelaars, bestaan voornamelijk uit bewerkt vuursteen, verbrande hazelnootdoppen en houtskoolfragmenten. Mesolithische grondsporen zijn vooral oppervlakte-haarden en haardkuilen. In een natte omgeving kunnen ook werktuigen van gewei of hout bewaard zijn gebleven. Voorbeelden hiervan zijn geweibijlen, bogen, visfukken, etc.

In het neolithicum (nieuwe steentijd) werden dieren gehouden en in het neolithicum werd eveneens akkerbouw bedreven. Grondsporen uit deze periode kunnen bestaan uit paalgaten van bijvoorbeeld boerderijen, resten van beschoeiingen, greppels, (afval)kuilen en haardplaatsen. Aardewerk komt in deze tijd voor, evenals bewerkt (vuur)steen en geslepen bijlen.

Metaaltijden (2000-12 vC)

In de bronstijd en ijzertijd kwam bemesting en wisselbouw binnen de akkerbouw voor.

Sporen uit de bronstijd en ijzertijd kunnen bestaan uit kuilen, paalgaten van boerderij-plattegronden, bijgebouwen of spiekers, waterkuilen of -putten, erf- of akkerafscheidingen en sporen van akkerbewerking zoals de kruislings getrokken voren van een eergetouw. Houtskool kan duiden op de aanwezigheid van haarden voor voedselbereiding of het bakken van aardewerk. Ook kunnen er restanten gevonden worden die duiden op metaalbewerking, zoals stukken ovenwand, brons- of ijzerslakken, sintels, mallen, smeltkroezen, metaal bedoeld voor omsmelten, etc.

Vondsten kunnen verder bestaan uit bijvoorbeeld metalen voorwerpen of voorwerpen van aardewerk zoals vaatwerk, maar ook slingerkogels, rammelaars, spinklosjes en weefgewichten.

Romeinse tijd (12 vC-450 nC)

In de romeinse tijd vormde de Rijn de noordelijke grens van het romeinse rijk. Langs deze grens, de *limes*, werden grensposten, nederzettingen en wegen gebouwd. In het noorden van Nederland zijn ook romeinse vondsten gedaan, maar dit zijn voornamelijk losse vondsten als romeinse munten, mantelspelden en scherven romeins aardewerk.

Middeleeuwen en nieuwe tijd (450 nC-heden)

Na een afname in de bevolkingsdichtheid aan het einde van de romeinse tijd en de periode erna, steeg deze weer in het begin van de middeleeuwen. Vondsten uit de middeleeuwen en later bestaan voornamelijk uit scherven aardewerk, waaronder importaardewerk, munten en metalen voorwerpen (zoals mantelspelden, spijkers), resten van aardewerkproductie, metaalbewerking, wolbewerking etc. Belangrijke gebouwen (bijvoorbeeld kerken en borgen) werden van baksteen / kloostermoppen gebouwd.

Appendix III: Sporenlijst

2025-10/02 Dwingeloo, Kerkpad

Datum	Opmerking	Riching	Coupe	Eind periode	Begin periode	Structuur	Interpretatie	Vorm in coupe	Vorm in vlak	Textuur	Kleur	Diepte in cm	Breedte in cm	Lengte in cm	Vlak	Put	Vulling	Spoor
			☐	XXX	XXX	0	KUIL		RECHTHOEK	zs2	gr		225	269	1	2	1	1
			☐	XXX	XXX	0	NATUURLIJK.BOOMVAL		OVAAL	zs2	grbr		176	211	1	2	1	2
			☐	XXX	XXX	0	KUIL		OVAAL	zs2	dgr		103	100	1	2	1	1
			☐	XXX	XXX	0	KUIL		OVAAL	zs2	grbr		31	31	1	2	1	1
21-10-2025		O	☒	XXX	XXX	0	NATUURLIJK.BOOMVAL	KOM	OVAAL	zs2	dgrbr	22	174	255	1	2	1	1
21-10-2025		ZO	☒	XXX	XXX	0	NATUURLIJK	KOM	OVAAL	zs2	grbr	8	57	58	1	2	1	1
			☐	XXX	XXX	0	NATUURLIJK		OVAAL	zs2	dgr		46	31	1	2	1	1
			☐	XXX	XXX	0	NATUURLIJK		OVAAL	zs2	dgr		54	40	1	2	1	1
			☐	XXX	XXX	0	KUIL		OVAAL	zs2	dgr		22	27	1	2	1	1
			☐	XXX	XXX	0	KUIL		OVAAL	zs1	dgrbr		16	42	1	2	1	1
21-10-2025		NO	☒	XXX	XXX	0	KUIL	KOM	ROND	zs2	dgr	14	36	36	1	2	1	1
21-10-2025		O	☒	XXX	XXX	0	KUIL	KOM	OVAAL	zs2	dgr	10	31	28	1	2	1	1
21-10-2025	Recente verstoring	ZO	☒	XXX	XXX	0	GRONDSPR	KOM	LINEAIR	zs2	gr	40	48	749	1	3	1	1
			☐	XXX	XXX	0	GREPPEL		LINEAIR	zs2	dgr		160	260	1	3	1	1
22-10-2025		O	☒	XXX	XXX	0	GREPPEL	KOM	LINEAIR	zs2	dgr	10	86	450	1	3	1	1
22-10-2025		W	☒	XXX	XXX	0	PAALGAT	KOM	ROND	zs1	dgrbr	18	41	39	1	3	1	1
22-10-202			☐	XXX	XXX	0	GREPPEL		LINEAIR	zs2	dgr		270	170	1	3	1	1
22-10-2025		O	☒	XXX	XXX	0	ESDEK	ONREGELMATIG	RECHTHOEK	zs2	dgr	16	86	160	1	4	1	1
	Veldkei		☐	XXX	XXX	0	GRONDSPR		OVAAL	sxx	gr		70	76	1	5	1	1

Appendix III: Sporenlijst

2025-10/02 Dwingeloo, Kerkpad

Datum	Opmerking	Riching	Coupe	Eind periode	Begin periode	Structuur	Interpretatie	Vorm in coupe	Vorm in vlak	Textuur	Kleur	Diepte in cm	Breedte in cm	Lengte in cm	Vlak	Put	Vulling	Spoor
22-10-2025		W	☒	XXX	XXX	0	GREPPEL	KOM	LINEAIR	zs2	lgr	32	95	411	1	7	1	20
22-10-2025		O	☒	XXX	XXX	0	PAALGAT	BAK	OVAAL	zs2	lgr	20	34	38	1	7	1	21